PÄIVÄSTÄ TOISEEN

Maitohorsma on kulkuri, joka asettuu sinne, missä milloinkin on ravintoa ja tilaa tarjolla. **SEPPO VUOKKO**

KALAJUTTU

Pilkkikilpailuni, osa 2

Ehdimme vaihtaa vielä kerran paikkaa, ennen kuin aika loppuu ja meidän on lähdettävä viemään saalista punnittavaksi pilkkikilpailun järjestäjille.

Kävelemme kohti rantaa ja huomaamme jäässä valmiit reiät, joista joku toinen kilpailija on koettanut onneaan. Lasken siimaa reiästä veteen ja alan odottaa. Aikaa on jäljellä enää viisitoista minuuttia.

En odota enää saavani mitään. Manaan mielessäni sitä typerää miestä, joka tuli viereeni pilkkimään ja karkotti kalat ja kalaonnen minulta. Samalla hetkellä tunnen ongessani voimakkaan nykäyksen. Jännittyneenä nostan siiman ylös vedestä.

Hymyni on leveä, kun jäälle ilmestyy suurehko ahven, reilusti suurempi kuin aikaisemmin saamani pikkukalat. Irrotan ahvenen koukusta ja laitan sen pussiin.

Samalla hetkellä rannalta kuulutetaan, että kilpailuaikaa on kymmenen minuuttia. Lähdemme kävelemään isäni kanssa kiireesti kohti rantaa. Rannalla asetumme punnitusjonoon. Lopulta tulee minun vuoroni laittaa kalat vaa'alle. Tulos on 360 grammaa. Olen tyytyväinen.

Kun kaikkien kalat on punnittu, istun pilkkireppuni päälle ja jään jännittyneenä odottamaan kilpailun tulosta. Syön isäni minulle ostamaa makkaraa ja juon mehua päälle. Isäni on ostanut myös arvan minun nimelläni. Paikalle tullut koira käy vähän väliä kerjäämässä makkaraa minulta.

Lopulta on aika paljastaa kilpailun tulokset. Ensimmäisenä on poikien sarja, jossa siis minäkin olen ollut mukana. Osallistujia on yhteensä seitsemän. Kuuluttaja aloittaa tulosten julkistamisen vähiten kaloja saaneesta. Hoen mielessäni: ei minua, ei minua, ei minua...

Vähiten kaloja saanut pieni poika saa palkinnoksi Lauantaipussin ja kovat taputukset. Palkintojen jako etenee mielestäni turhan hitaasti. Kaikki osallistuneet saavat palkinnoksi Lauantaipussin. Sitten lopulta on jäljellä enää kolme, minä niiden mukana. Kolmantena on poika, joka on minulle koulusta tuttu.

Jännitys tihenee. Toinen palkinto, se olen minä. Seison paikallani, enkä tajua heti mennä noutamaan palkintoa. Minua kätellään ja minulle ojennetaan Marimekon pyyhesetti, jossa on mukana myös saippua, sekä Lauantaipussi. Vähän minua harmittaa. Olisin niin kovasti halunnut olla ensimmäinen.

Voittajaksi julistettu poika saa palkinnoksi uuden pilkkivavan. Poika hymyilee leveästi ja kättelee palkinnonjakajia. Katson, miten poika kantaan kädessään uutta pilkkivapaa. Minun käy häntä kateeksi. Ajattelen, että minä olisin kuitenkin voittajanakin saanut saman palkinnon kuin nyt, tytöille tarkoitetun setin, enkä pilkkivapaa. Haistan saippuaa, se tuoksuu hyvältä.

Kun kaikki palkinnot on jaettu, jäljellä on vielä arvonta. Poikasarjan viimeiseksi jäänyt pieni poika valitaan onnettareksi. Poika kutsutaan nostamaan arpoja hatusta.

Neljä arpaa on nostettu, on viimeisen arvan aika. Kuuluttaja sanoo nimeni. Saan palkinnoksi hyppynarun. Hyppynarua minulla ei vielä olekaan. Tutkin narua, se on mielestäni liian lyhyt, sillä ei voi hypätä ruotsalaista. Ehkä keksin sille kuitenkin jotakin käyttöä, ajattelen naru kädessäni ja Marimekon pyyhesetti toisessa kädessäni.

Sitten lähdemme isäni kanssa ajamaan kohti kotia, jossa äitini on jo tehty maukasta kalasoppaa. Syötyäni käperryn sänkyyni nukkumaan, nenässäni tuoksuu palkinnoksi saamani ruususaippua.

Hymyilen.

ANNE RÄÄPYSJÄRVI
Oulu

Tulen ja tuulen kukka

Päätehakkuu ei ole pelkästään vanhan metsän loppu, vaan myös uuden alku. Näyttävimmin entisen metsän tuhoa juhlii maitohorsma: se muuttaa aukon hehkuvaksi kukkamereksi.

KARI SALONEN

Maitohorsma on yleistynyt suuresti viimeisten vuosikymmenten aikana.

Satuin kulkemaan kesällä 1970 Sodankylässä Keivitsan seuduilla juuri horsman kukinnan aikaan: aukeaksi hakattu, kumpuileva maasto oli niin pitkälle kuin näkyi yhtä horsman punaa!

Ajattelin myötätunnolla niitä Outokummun geologeja, jotka joutuivat kulkemaan samalla alueella kuukautta myöhemmin, kun siemenet purkautuivat tuulen kuljetettaviksi.

Uudistusalan ensimmäiset vuodet ovat rajua taistelua elintilasta. Sekä lajisto että ulkonäkö muuttuvat kesästä toiseen.

Metsän myöhemmät kehitysvaiheet näyttävät varsin rauhallisilta ja muutokset ovat hitaita; ne huomaa usein vain puiden kasvusta.

Vallankumous

Puuston tuho – olipa syynä myrsky, kulo tai hakkuu – on täydellinen vallankumous: vanhan metsän lajit joko häviävät kokonaan tai säilyvät siellä täällä pieninä laikkuina. Valtaa pitävät avoimen maan pioneerilajit, joista suuri osa on tuttuja niityiltä.

Uudistusalan rehevyys johtuu kahdesta seikasta. Ensinnäkin metsänpohja saa runsaasti valoa, kun puusto on poissa.

Toiseksi hakkuutähteistä ja kuolevista juurista vapautuu runsaasti ravinteita muiden kasvien käyttöön.

Erityisesti typen runsaus saa vatun, horsman ja heinät ryöhäämään.

Uudistusalan ruohot ja heinät ovat metsälajeja siinä kuin puutkin, vaikka joitakin niistä tapaa niityiltäkin.

Mutta pitää muistaa, että aukko on samalla varsinaisten metsälajien lastentarha: paljastuneella maalla itävät myös puiden ja varpujen siemenet.

Kärkkyjät ja rynnäköijät

Mistä kukkivat ruohot ja heinät oikein ilmaantuvat? Vanhassa sammalpohjaisessa kuusikossa niitä ei näy.

Uudistusalan valtauksessa pioneerilajit käyttävät kahta erilaista taktiikkaa: on uinujia, jotka odottavat metsän kätköissä sopivaa hetkeä, ja rynnäköijiä, jotka pölähtävät miljoonaisina joukkoina paljastuneelle maalle. Maitohorsma soveltaa molempia.

Varttuneessa metsässä horsma sinnittelee pieninä, kukkimattomia versoina, jotka keräävät maavarteensa ravintovaroja.

Kun metsä kaatuu ympäriltä, sissi ryhdistäytyy, kasvaa monihaaraiseksi ja pensasmaiseksi kukkapyramidiksi, joka tuottaa kymmeniä tuhansia siemeniä.

Tuuli jakaa siemenet kautta uudistusalan, ja vielä samana syksynä siemenet itävät.

JORMA PEIPONEN

Kun metsä kaatuu ympäriltä, horsma ryhdistäytyy, kasvaa monihaaraiseksi ja pensasmaiseksi kukkapyramidiksi, joka tuottaa kymmeniä tuhansia siemeniä.

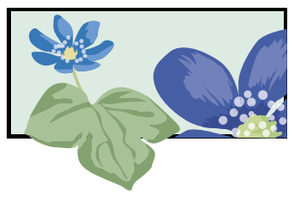

METSÄN POLUILTA

Taimen kehitys kukkivaksi ei sekään hyvissä oloissa kestä kauan, ja niin kolme neljän vuoden kuluttua hakkuusta tai palosta aukko peittyy kauttaaltaan punavioletteihin kukkiin.

Samalla tavoin varttuneessa metsässä kärkkyvät tilaisuuttaan odottaen vattu, metsäkastikka, metsälauha ja sananjalka.

Vatulla, pihlajalla ja muilla marjakasveilla on toinen sovellus uinujista.

Marjoilla herkutelleet linnut ovat vuosikymmeniä kantaneet marjakasvien siemeniä metsään, missä ne ulosteiden mukana ovat karisseet maahan.

Metsänpohjan tasaisen viileissä ja kosteissa oloissa ne ovat uinuneet vuosikausia. Aukon nopeat lämpötilan ja kosteuden vaihtelut herättävät siemenet ja niin uudistusala putkahtaa täyteen taimia.

Haapa, pajut ja koivu luottavat laskuvarjojoukkoihin. Niillä ei ole monivuotista siemenpankkia.

> Erityisesti typen runsaus saa horsman, heinät ja vatun ryöhäämään.

Ihminen apuna

Metsänomistajan kannalta maitohorsma ei ole pahin aukkojen valtaaja.

Karummilla mailla kasvusto on niin harva, että puiden taimet saavat valoa. Maitohorsman varret puutuvat niin koviksi, ettei lumi paina niitä taimien päälle.

Vain kaikkein multavimmilla paikoilla horsmakasvusto on niin tuuheaa etteivät kuusenkaan taimet aina selviä sen alla. Pahempia ovat heinät ja sananjalka, jotka lumi painaa maata vasten, ja samalla litistyvät taimetkin.

Maitohorsma on yleistynyt suuresti viimeisten vuosikymmenten aikana. 1950-luvulla sitä kasvoi joka kymmenennellä koealalla, nyt joka toisella.

Peittävyys, siis kasvien runsaus kullakin kasvupaikalla, on kasvanut vielä enemmän.

Maitohorsma hyötyi suuresti, kun siirryttiin poimintahakkuista nykyiseen hakkuutapaan.

Niin kauan kuin metsä pysyy puustoisena, maitohorsma on niukka.

Rentun ruusu

Yksi syy maitohorsman niukkuuteen 1950-luvun metsissä voi olla karjan metsälaidunnus. Maitohorsma maistui lehmälle ja nimikin on perua siitä, että mehevä maitohorsma viritti karjan parhaaseen maidontuottoon!

Luonnontilaisissa metsissä maitohorsmalle tilaa tekivät myrskyt ja kulot. Tuoreet paloaukeat ovatkin horsman paratiiseja.

Englanniksi horsman nimi on fireweed, paloruoho. Paikoin laitumia tai jopa metsiä on poltettu, jotta saataisiin horsmakasvusto elpymään.

Horsmasta on tullut yleiskieleen mitä tahansa kasvia tarkoittava sana, ruohon synonyymi. Mikä lie horsma saatetaan sanoa tuntemattomasta kasvista.

Irwinin määritelmä maitohorsmasta rentun ruusuna on tahattoman osuva: maitohorsma on kulkuri, joka asettuu sinne, missä milloinkin on ravintoa ja tilaa tarjolla, kukoistaa hetken ja katoaa sitten.

Nyt kun kiinnostus ruokohelpeen hiipuu, olisiko maitohorsmasta ja sen seurassa hyvin viihtyvästä vatusta energiakasveiksi? Typpilannoituksen tarpeeltakin vältyttäisiin, jos kolmanneksi lajiksi löytyisi joku niiden seurassa viihtyvä hernekasvi.

SEPPO VUOKKO

RAHAPELIT

Kierros 39

Vihjeemme:	1-s.	64-s.
1 Manchester U – West Brom.	1	1
2 Aston Villa – Manchester C	2	x 2
3 Hull – West Ham	x	x
4 Southampton – Crystal P	1	1
5 Fulham – Cardiff C	x	x 2
6 Queen's PR – Middlesbr.	1	1
7 Millwall – Leeds	x	x 2
8 Watford – Wigan	1	1 x
9 Ipswich – Brighton	2	2
10 Burnley– Charlton	1	1
11 Sheffield W – Doncaster	x	1 x
12 Reading – Birmingham	1	1
13 Bournemouth – Blackburn	1	1 x

Peliaika päättyy la 28.9. klo 16.55.

Oikeat tulokset:

Kierros 38

Vakio: 212 22x xx1 12x2

Lotto: 5, 8, 9, 10, 12, 27, 30

Lisänumerot: 1, 11

Lauantai-Jokeri: 9 3 6 4 9 3 0

Toto75:		poissa
1. lähtö:	2	9
2. lähtö:	5	12
3. lähtö:	3	–
4. lähtö:	9	–
5. lähtö:	4	–
6. lähtö:	2	–
7. lähtö:	9	–

MENOT

Tapahtumat

Punamultamaalia keitetään Hupanankosken kalahautomolla Viitasaarella 25.9. klo 10–14.

Kullervon päivä Suomen maatalousmuseo Sarassa 25.9. klo 10–17. Vanhankirkontie 282, Loimaa.

Käsityön superviikonloppu 27.–28.9. Suomen käsityön museossa Jyväskylässä, Kauppakatu 25.

Koko perheen maatilapäivä Kannonkoskella Tiina ja Mika Lähteisen tilalla lauantaina 28.9. klo 10–14. Tapahtumassa MTK Kannonkoski tarjoaa lähiruokamaistiaisia.

Lähiruokakävely Mustilassa 28.9. Lähtö klo 10.30 taimimyymälän parkkipaikalta. Järjestäjänä MTK-Elimäki.

Maailma avartuu Kansallismuseossa 28.9. klo 11–16, teemana tutkimusmatkat ja löytöretket. Mannerheimintie 34, Helsinki.

Matematiikkaa kellon ympäri Tiedekeskus Heurekassa Vantaan Tikkurilassa 28.9. klo 10–22.

Slow food -festivaali Fiskarsin ruukissa 28.–29.9. Lähiruokamarkkinat länsiuusmaalaisille tuottajille.

Maastoretki talvisodan aikaiseen Luumäki-linjaan Miehikkilän Muurikkalassa 29.9. Lähtö klo 13 Muurikkalan metsästysmajalta (Luotokankaantien ja Pirsasintien risteyksessä).

Näyttelyt

Salaperäisen puutarhan satoa Korpilahden satamassa Höyrygallerian kesänäyttelytilassa 30.9. asti. Korpilahdentie 10.

Miljöökuvia Talvivaarasta – Jari Arffmanin dokumentaarinen teossarja 28.9.2013–5.1.2014 Oulun taidemuseossa, Kasarmintie 7.

Teatterit

Ramona-tanssiteatteriteos Kangasniemen kunnantalon aulassa 29.9. klo 14.